

Muxtar Dadaşov –105

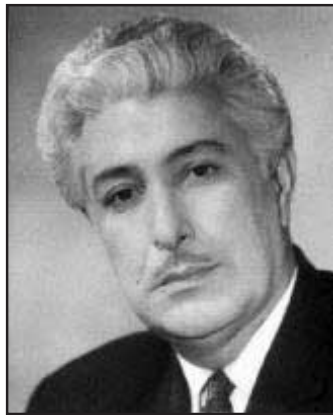
❑ *Elə sənət adamları var ki, onlar aramızda olmasalar da, əsərləri yaşayır və onlara əbədiyaşarlıq qazandırır. Milli kinomuzda da belə yaradıcı sənətkarlar çox olub. S.Mərdanov, H.İsmayılov, T.Tağızadə, H.Seyidbəyli, H.Seyidzadə, R.Ocaqov, A.Babayev və başqalarının yaratdığı filmlər bu gün də sevilə-sevilə baxılır. Muxtar Baba oğlu Dadaşovun milli kinomuzun inkişafındakı xidmətləri də xüsusi qeyd olunmalıdır. O, ömrünü bu sənətin inkişafına həsr etmişdir.*

Muxtar Dadaşov çox mənalı ömür yolu keçmişdir. O, 1913-cü ilin sentyabr ayında dünyaya göz açmışdı. İlk dəfə 11 yaşında Akademik Milli Dram Teatrının səhnəsində çıxış edən balaca Muxtarın arzusu böyük sənətə gəlmək, görkəmli sənət ustaları ilə bir yerdə çalışmaq idi. 1929-cü ildə o, artıq Gənc Tamaşaçılar Teatrında işləyirdi. Kiçik rollar oynayır, rejissor assistenti kimi fəaliyyət göstərirdi. 1931-ci ildən isə artıq kinoda operator assistenti idi.

Bir sıra sənədli filmlərin istehsalında çalışan Muxtar Dadaşov ali operator təhsili almaq üçün 1933-cü ildə Moskvaya gedir. Və üç il ərzində operator kimi təkmilləşib, Moskvada bir sıra filmlərin çəkilişlərində iştirak edir. Hətta görkəmli rus kinematografı M. Vernerin “Canlı Allah” bədii filminə aktyor M. Ştrauxla birgə baş rolda çəkilib.

Vətənə döndəndən sonra bir müddət operator kimi sənədli filmlər çəkməklə məşğul olub. Onun yaratdığı filmlər həmişə öz aktualılığı ilə seçilmiş, bu filmlərdə Azərbaycanın, onun əsrarəngiz təbiəti, çox mühüm ictimai-siyasi hadisələri əsas mövzunu təşkil etmişdir. Görkəmli sənətkar “Sovet Azərbaycanı”, “Bizim Azərbaycan”, “Ana yurdum, Azərbaycan”, “Sovet Azərbaycanının 50 illiyi”, “Respublika haqqında həqiqət” və s. filmlərində rejissor doğma torpağa məhəbbət hissələrini, Azərbaycanın əsrarəngiz təbiətini, tarixi şəxsiyyətlərimiz haqqında həqiqətləri ecəzkar kinonun dili ilə tərənnüm etmişdir.

Muxtar müəllim Azərbaycanın məşhur ziyalıları ilə dostluq edirdi. O, Mirzə İbrahimov, Süleyman Rəhimov, İmran Qasimov, Ənvər Məmmədخانlı, Tofiq Quliyev və başqaları ilə tez-tez görüşür, yaradıcı söhbətlər aparardı. O,

O, kinonun dili ilə tarix yaradırdı

deyirdi: “Kino həyatın aynasıdır. Bu ayna böyük Sabir demişkən, “düzü-düz, əyrini-əyri” əks etdirməyə qadir olan möcüzədir. O, təmiz, ləkəsiz, pak duyğularla canını sənətə fəda edən istedadlı, namuslu, bacarıqlı, professional şəxslərin əlində olmalıdır”.

filminə o, operator köməkçisi olmuşdu. Leyla xanım Bədirbəyli filmin çəkilişlərini xatırlayaraq deyirdi: “Muxtarla ilk işim “Arşın mal alan” filminə olub. Filmin çəkilişləri zamanı bir dəfə rejissor Rza Təhmasib soruşdu: “Nəyə görə istəyirsən ki, sənin planlarını,

Quruluşçu rejissor kimi ilk bədii filmi “Qanun naminə” kinoəsəri oldu. Bu filmi Süleyman Rəhimovun “Mehman” povesti əsasında çəkmişdi. Filmdə əsərdən fərqli cəhətlər çoxdur. Amma ideya bütövlükdə saxlanılmış və çox uğurlu bir film yaranmışdır. Muxtar Dadaşov çəkiliş üçün dağ rayonlarından birini seçmiş, baş rola isə Şimali Osetiya Muxtar Respublikasının Xalq artisti Bimbulat Vatayevi (Mehman) dəvət etmişdi. Filmin

çox əhəmiyyətlidir. Sonradan bu filmi daha da genişləndirərək “Bakı-42” adlı çox gözəl film yaradan rejissor, nəhayət, 1974-cü ildə “Bakıda küləklər əsir” bədii filmini lentə aldı. Filmdə istedadlı rejissor xalqımızın müharibə illərində arxa və ön cəbhədə göstərdiyi hünəri, casusların ifşa edilməsində qəhrəman çekistlərimizin ayıq-sayıqlığını, onların çox cəsarətli əməliyyatları nəticəsində Bakının neft mədənlərinin partladılmasının qarşısının alınmasını ustalıqla əks etdirmişdi.

Çəkdiyi tarixi filmlər üçün zəngin material toplayır, alimlərlə məsləhətləşir, sonra onları lentə alırdı. Elə “Nəriman Nərimanov” filminin çəkilişi zamanı da belə olmuşdu. N.Nərimanovun Genüya konfransındakı çıxışını əks etdirən kadrları Moskva arxivlərinin birindən tapıb, filmə salmışdı.

Muxtar Dadaşovun yaradıcılığı Azərbaycan kinosunun 50 ildən artıq bir dövrünü əhatə edir. Onun əsərləri dünyanın bir sıra ölkələrində göstərilmiş, böyük maraqla qarşılanmışdır. Rejissorun gərgin, yaradıcı əməyi dövlətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. O, “Xalq artisti” fəxri adına, “Şöhrət”

M. Dadaşov kinoya həqiqətən bütün qəlbi ilə bağlanmışdı, ona görə də yaratdığı filmlərdə qərribə bir özünəməxsusluq var idi. 1953-cü ildə lentə aldığı “Arşın o tayında” filminə qaldırdığı problem Bütöv Azərbaycan ideyasından güc alırdı. Muxtar müəllim həmişə bu problem ətrafında düşünür, filmlərində, kiçik epizodda olsa belə, həmin mövzuya toxunardı.

Muxtar Dadaşov operator və rejissor kimi bədii filmlərdə də çalışmışdır. 1945-ci ildə çəkilmiş “Arşın mal alan”

xüsusilə iri planlarını Muxtar Dadaşov çəksin?” Bir dəfə mən bu sirri açdım. Dedim, düzdür, Əlisəttar Atakişiyev təcrübəli operatordur. Amma Muxtar aktyorun daxili aləminə nüfuz edir. Mənim sözlərim Təhmasibin xoşuna gəldi, sonra daha bu mövzuya qayıtmadı”.

Muxtar Dadaşov operator kimi də bədii filmlərdə işləmişdi. “Rəqs edən tısbəğalar”, “Kəndlilər”, “Yeni horizont”, “Vətən oğlu”, “Sualtı qayıq T-9” filmləri məhz onun operator kamerası vasitəsilə həyata vəsiqə almışdır.

digər aktyor ansamblı da maraqlıdır. Adil İsgəndərov, Mustafa Mərdanov, Rza Təhmasib, Nəsimə Zeynalova, Əliəğa Ağayev, Nəsimə Məlikova və başqalarının yaratdıqları rollar filmin səviyyəsinə öz təsirini göstərmişdi.

Muxtar Dadaşovun “Bakıda küləklər əsir” kinoəsəri Böyük Vətən müharibəsi mövzusunda çəkilmiş çox dəyərli filmlərimizdəndir. Kinorejissor müharibə mövzusunda hələ 1943-cü ildə “Bakı döyüşür” adlı sənədli film çəkmişdi. Maraqlıdır ki, o, müharibənin gedişi vaxtı S. Vurğunu, Üzeyir bəyi, kimyaçı alim Y. Məmmədəliyevi, eləcə də neftçilərdən G.Əliyevi, A. Nematulları, R. Rüstəmovu və başqalarını bu filmə daxil etmişdi. Bu tarixi kadrlar milli kinomuzun nadir epizodları kimi

ordeninə layiq görülmüşdür. Muxtar müəllim, həm də Dövlət mükafatı laureatı idi.

Muxtar Dadaşov Azərbaycan kino tarixinin çox görkəmli nümayəndələrindən idi. Neçə-neçə operator, rejissor kadrların yetişməsində onun xidmətləri olmuşdur. Bu böyük sənətkar bu gün də sənətsevərlər tərəfindən hörmət və məhəbbətlə yad edilir, onun filmləri xalqımızın milli-mənəvi dəyəri kimi qorunub saxlanılır.

M.MÜKƏRRƏMOĞLU,
“Xalq qəzeti”